

СУЧАСНИЙ СВІТ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Актуальність теми дослідження. Система ціннісних орієнтацій виражає змістовне відношення людини до соціальної дійсності і в цій якості визначає мотивацію її поведінки, робить істотний вплив на всі сторони її діяльності. Набір цінностей, які засвоює індивід у процесі соціалізації йому «трансплює» саме суспільство, дослідження системи ціннісних орієнтацій молоді виявляється особливо актуальною проблемою. Їх турбують особисті інтереси, такі як кар'єра, матеріальні блага, здоров'я, сім'я та освіта. **Мета дослідження.** Розкрити сутнісні характеристики цінностей на рівні культури та на рівні особистості. Розглянути основні класифікації цінностей та ціннісних орієнтацій особистості. **Завдання дослідження.** Проаналізувати сутності культурних та особистісних цінностей, встановлення їх взаємозв'язку та взаємозумовленості. **Об'єкт дослідження.** Цінності й ціннісні орієнтації сучасного світу. **Предмет дослідження.** Світ цінностей різноманітний і практично невичерпний, як різноманітні і невичерпні потреби й інтереси людства, що прогресивно розвивається. Цінності історичні, їх набір і функції різні на різних етапах розвитку суспільства. Особливо яскраво це виявляється в суспільствах перехідного типу, які найбільше підпадають під вплив різних інформаційно-культурних потоків, продукуючи неоднозначні, а то й суперечливі цінності. Чи може людина, спираючись на власний розум, гармонійно, досконало влаштувати своє життя, чи вона мусить визнати існування вищих від розуму цінностей, які треба сприймати як закон. Для теоретиків аксіології проблема цінностей від самого початку була виключена із сфери раціонального пізнання, вона вважалась галуззю поза наукового дослідження, особливим способом бачення світу, а цінності – феноменами особливої природи. Фундаментальною для теорії цінностей є проблема природи, способу буття цінностей, їх способу функціонування в суспільстві. Вже Кант вважав, що цінності самі по собі не мають буття, їм притаманна лише значущість, вони суть вимоги, звернені до волі, цілі, поставлені перед нею. Але тоді проблематичним видавалось саме існування цінностей, їх імперативний характер щодо поведінки суб'єкта. Цінності в житті суспільства виступають соціально-значимими орієнтирами діяльності суб'єктів. Наявність сформованої системи ціннісних орієнтацій забезпечує гармонію внутрішнього світу особистості, а також сприяє систематизації її знань, норм, стереотипів поведінки та самоствердженню особистості, реалізації соціальних очікувань [2, с. 12-14]. Ціннісні орієнтації визначають: загально спрямованість інтересів і прагнень особистості; ієрархію індивідуальних вподобань і зразків; цільові і мотиваційні програми; рівень вподобань; уявлення про дійсне і механізми селекції за критеріями значущості; міру готовності й рішучості до реалізації власного «проекту життя» [3, с. 227]. Єдиної класифікації цінностей у сучасних наукових дослідженнях не існує. Одні характеризують цінність як об'єктивну суть речей, інші – як власне цінність, грошову вартість предмета, треті – ототожнюють із поняттям блага, корисності для особистості, четверті – пов'язують із суб'єктивною значущістю цього предмета для життєдіяльності людини, п'яті – з його властивостями задовольняти потреби або інтереси. Саме тому дослідники класифікують цінності по-різному: за метою засвоєння – егоїстичні, альтруїстичні; за об'єктом засвоєння – матеріальні, морально-духовні; за способом вияву – ситуативні, стійкі; за рівнем узагальненості – конкретні, абстрактні; за приналежністю – особистісні (індивідуальні), групові колективні, суспільні, загальнонародні (національні), загальнолюдські; за роллю в діяльності людини – термінальні, інструментальні; за змістом діяльності – пізнавальні, предметно-перетворювальні (творчі, естетичні, наукові, релігійні та ін.). У свідомості кожної людини особистісні цінності відображаються у формі соціальних, ціннісних орієнтацій, які образно називають «вісю свідомості», що забезпечує стійкість особистості. «Ціннісні орієнтації – найважливіші елементи внутрішньої структури особистості, закріплені життєвим досвідом індивіда всією сукупністю його переживань і обмежують значуще для цієї людини від незначущої, несуттєвого» [4, с. 72]. Завдяки соціальним потребам людина в своїй життєдіяльності могла керуватись образом належного, потрібного, але ще наявне не існуючого співвідношення речей. Завдяки цьому цінності формували особливий світ духовного буття, що підносив людину над реальним. З розвитком суспільства і його структуруванням, поглибленням духовності людини, ускладнювалось і ціннісне світосприйняття, охоплюючи все нові потреби. Цінності допомагали людині будувати соціальне привабливий світ можливої дійсності, підносячи їх над буденністю. Ціннісні виміри давали змогу усвідомити дві площини реальності – ідеальну і реальну, співвідносячи їх, розглядаючи ідеальний світ як зрішаний світ реального. Отже, суспільні цінності хоч і виростали з реальних соціальних потреб, поступово набували ідеалізованих рис. Так у людському бутті найбільш важливу роль відіграють базові цінності, до яких відносяться благо, добро, свобода, справедливість, істина, життя, здоров'я, краса, співпричетність, святість. На таких базових цінностях виховується людина, але орієнтуючись на них формується і суспільство в цілому. Орієнтуючись на цінності сучасного суспільства, аналізують різні соціальні групи вчені будують сміливі прогностичні плани на майбутнє. Такі прогнози модулюють ціннісні орієнтації суспільства в майбутньому. Сучасна молодь перебуває в екстремальних умовах: зміни в соціально-економічному складі супроводжуються світовими кризами – кризами ціннісної свідомості, кризою духовності, економічною кризою. Молоді доводиться самій вирішувати, що цінніше – збагачення себе духовним чи набуття високої кваліфікації, що забезпечує можливість адаптуватись до нових умов; заперечення колишніх моральних норм чи гнучкість, пристосування до нової дійсності: повна свобода міжособистісних, міжстатевих взаємовідносин чи сім'я як заборона успішного існування [5, с. 220].

Висновок. Отже, ціннісні орієнтири людського буття формуються, змінюються та утворюються з історичним розвитком в цілому. Не до порівняння ціннісні орієнтири людини, що жила в далекому минулому, скажемо людині первіснообщинного ладу, та сучасної людини. Кожне нове покоління застє вже існуючий, сформований світ моральних цінностей. У соціально неоднорідному, класово антагоністичному суспільстві це навіть не один, а кілька світів, що лише частково перетинаються, роз'єднаних протилежними за своїм становим змістом моральними принципами і нормами. Природно, що кожна людина орієнтована на якийсь один історично конкретний моральний світ, що не витає десь у надхмар'ї, а повністю реально існує і виникає перед особою, яка формується, у вчинках навколишніх її людей, у вдачах і звичаях, у трудовому процесі, у діяльності соціальних інститутів, у мистецтві і літературі і взагалі в усій системі культури суспільства. Моральна культура і взагалі культура передаються з покоління в покоління не біологічно, а соціально, тобто формуються всіма умовами життя людей і спрямованим виховним впливом з боку суспільства.

Список використаних джерел

1. Маслоу А. Мотивація і людина / А. Маслоу. СПб.: Еврзнак, 1999. 478 с.
2. Долинська Л. В. Психологія ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя : [навч. посіб.] / Л. В. Долинська, Н. П. Максимчук. Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О. В., 2008. 124 с.
3. Целякова О. М. Духовність і ціннісні орієнтації студентської молоді України в трансформаційному суспільстві / О. М. Целякова // Гуманітарний вісник ЗДА. 2009. 227-228 с.
4. Головатий Н. Ф. Соціологія молодіжні : Курс лекцій / Н. Ф. Головатий. К. : МАУП, 1999. 224 с.
5. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз / В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко. К. : Знання України, 2002. 578 с.